

NOTITIE

Onderwerp : Visie op ontwikkelen en beheer van standaarden voor gegevens- en berichtmodellen

Van : VNG Realisatie

Aan : Regiegroep gegevens- en berichtenstandaarden

Datum : 30 januari 2018

Samenvatting

Dit document beschrijft door VNG gewenste aanpassingen in de manier waarop onze gegevens- en berichtenstandaarden die onder de Regiegroep vallen worden ontwikkeld, beheerd en bewaakt. Deze aanpassingen zijn nodig om aan te sluiten op de visie op een gegevenslandschap en de daarbij horende visie op ontwikkeling van koppelvakstandaarden.

Daarnaast willen we hiermee bereiken dat onze standaarden sneller aansluiten op ontwikkelingen en nieuwe behoeften bij gemeenten. De kwaliteit en doelmatigheid van de standaarden wordt verhoogd en in het beheerproces inherent bewezen. Om dit te ondersteunen worden moderne ontwikkelmethoden en samenwerkingsvormen gebruikt.

VNG Realisatie vraagt aan de Regiegroep Gegevens- en Berichtenstandaarden goedkeuring op de volgende beslispunten:

Semantische informatiemodellen

1. Semantische informatiemodellen sluiten aan op het tempo waarop basisregistraties zich ontwikkelen.
2. Semantische informatiemodellen worden vastgesteld met het in gebruik nemen van het eerste koppelvak op dat informatiemodel. (er wordt dus niet gewacht op het volledig modelleren voor gegevensuitwisseling, het voormalige “verStUFfen”)
3. Semantische informatiemodellen gaan ook expliciete patches op versies kennen.

Uitwisselingsgegevensmodellen

4. Er komt een model waarin entiteittypedefinities worden beheerd die gebruikt kunnen worden in koppelvakken. Dit noemen we het “Uitwisselingsgegevensmodel (UGM)”
5. De entiteittypedefinities in het UGM zijn verplicht voor al onze koppelvakken op basis van het pas-toe-of-leg-uit principe.
6. De entiteittypedefinities worden initieel gebaseerd op de objecttypes in het semantische informatiemodel.
7. Een entiteittypedefinitie wordt vastgesteld op het moment dat deze voor het eerst wordt gebruikt in een koppelvak, en slechts voor dat deel van het entiteittype dat in berichten worden gebruikt.
8. Het verStUffingsdocument op RSGB 3 en RGBZ 2 wordt niet als vastgesteld beschouwd. De beslissing daartoe in de StUF Expertgroep van 21-9-2016 wordt dus teruggedraaid.
9. De entiteittypedefinities voor RSGB 2, RGBZ 1 en imZTC 2.1 objecttypen zijn gebaseerd op bg0310, zkn0310 en ztc0310 om consistentie met bestaande koppelvakken te behouden.
10. Er wordt een Expertgroep opgericht die zich specifiek bezighoudt met het beheer van de entiteittypedefinities (het UGM).

Koppelvlakken

11. Koppelvlakken worden door VNG Realisatie ontwikkeld in een samenwerking van een kleine groep gemeenten en leveranciers die met het koppelvlak een (of meerdere) werkende keten(s) maken.
12. Door tijdens de ontwikkeling van koppelvlakken deze gelijk te implementeren bij een gemeente, wordt de kwaliteit aangetoond in werkende koppelingen.
13. De businessbehoefte bij gemeentes is leidend voor de ontwikkeling van koppelvlakstandaarden.
14. Tijdens de ontwikkeling van een koppelvlak kunnen ook andere belanghebbenden een bijdrage leveren via online samenwerking. Inhoudelijke ontwikkeling van koppelvlakken vindt dus niet primair plaats in werkgroepoverleggen, maar gebeurt in projecten en via online interactie.

Inleiding

Dit document beschrijft de visie van VNG Realisatie op de gewenste aanpassing van de manier waarop VNG Realisatie in samenwerking met gemeenten, softwareleveranciers en andere belanghebbenden standaarden ontwikkelt en beheert. Deze aanpassingen zijn nodig om aan te sluiten op de visie op een gegevenslandschap en de daarbij horende visie op ontwikkeling van koppelvlakstandaarden.

VNG Realisatie (vml. KING) heeft in de Regiegroep van 6 december 2017 een visie gepresenteerd die de ontwikkeling van de gemeentelijke koppelvlakstandaarden schetst.

Vanuit gemeenten is er behoefte aan standaarden die een bijdrage leveren aan interoperabiliteit, kostenreductie, het bevorderen van innovatie en marktwerking. De oude generatie standaarden voorziet hier onvoldoende in. Gemeenten kampen met problemen wanneer het aankomt op interoperabiliteit. Het ontwikkelen van nieuwe standaarden vanuit de functionele behoefte, getoetst op bruikbaarheid, volwassenheid en stabiliteit is de toekomst. Standaarden die het makkelijker en goedkoper maken om systemen aan te sluiten op basisregistraties, zaakregistraties en documentregistraties. Die om kunnen gaan met nieuwe technieken en waar nieuwe leveranciers op de markt zonder al te veel inspanning mee kunnen werken.

Met de benodigde en gewenste aanpassingen in de processen rond het ontwikkelen en beheren van onze standaarden hebben we de volgende doelstellingen:

- De doorlooptijd voor het ontwikkelen en vaststellen van een koppelvlakstandaard moet drastisch worden verkort
- De snelheid waarin standaarden aansluiten op (gewenste) ontwikkelingen in (de omgeving van) gemeenten moet omhoog
- De doelmatigheid van koppelvlakstandaarden voor het invullen van de businessbehoefte van gemeentes moet omhoog
- De koppelvlakken moeten eenvoudiger en sneller te implementeren zijn in gemeentelijke systemen.
- De onderlinge afhankelijkheid tussen modellen en koppelvlakstandaarden moet worden vermindert
- Bij het ontwikkelen van koppelvlakstandaarden worden moderne uitwisselingstechnieken toegepast.

Beheerde standaarden

Er zijn 4 niveaus waarop we interoperabiliteit standaardiseren:

- Semantische/conceptuele informatiemodellen
- Entiteitstypedefinities voor gegevensuitwisseling
- Gegevensuitwisselstechnieken
- Koppelvlakstandaarden

Semantische informatiemodellen (SIM)

Bij het uitwisselen van gegevens tussen systemen is het essentieel duidelijkheid te hebben over de betekenis van verstuurd deze gegevens. De semantische informatiemodellen (SIM) bevatten de definitie van gegevens en relaties tussen objecttypen.

Een informatiemodel heeft betrekking op een domein en specificeert de gegevens en structuur. Een informatiemodel modelleert de werkelijkheid, en is niet gericht op specifiek technisch gebruik (zoals database of gegevensuitwisseling).

We kennen nu drie semantische referentieinformatiemodellen die door meerdere koppelvlakken gebruikt worden: RSGB, RGBZ en imZTC. Hiernaast worden er domein- of ketenspecifieke informatiemodellen gebruikt en ontwikkeld.

Uitwisselingsgegevensmodel (UGM)

Het is zeer wenselijk dat de structuur van entiteitstypes (in een REST API noem je dit een resource) koppelvlak- en techniekoverstijgend gelijk zijn. Dit betekent dat in verschillende koppelvlakken dezelfde gegevens op dezelfde manier worden opgenomen in berichten. Het is bijvoorbeeld niet wenselijk om in een koppelvlak de persoon te identificeren met een "bsn", in het volgende met een "burgerservicenummer" en in de derde met een "sofinummer". Herbruikbaarheid en herkenbaarheid wordt sterk bevorderd door standaardisatie op dit niveau.

In elk bericht in een koppelvlakstandaard is de inhoud gebaseerd op objecttypen uit een semantisch informatiemodel (SIM). Aangezien bij de modellering van een SIM (bijvoorbeeld RSGB en RGBZ) niet is uitgegaan van gegevensuitwisseling in berichten, maar van het beschrijven van de betekenis van uit te wisselen informatie, kan er behoefte bestaan om voor bepaalde objecttypen de modellering aan te passen. Hiervoor beheren we een extra model tussen koppelvlakstandaarden en SIM, waarin de objecttypen zo nodig worden gehermodelleerd om deze beter geschikt te maken en te optimaliseren voor gegevensuitwisseling.

Bijvoorbeeld bij een entiteitstype kunnen inverse relaties worden toegevoegd. Bijvoorbeeld naast ouder-kind relatie ook kind-ouder relatie, naast adres van een persoon ook bewoners van een pand.

Het model dat de entiteitstypedefinities bevat noemen we "Uitwisselingsgegevensmodel" of UGM.

Entiteitstypedefinities zijn gestandaardiseerd, wat betekent dat in koppelvlakken gegevens worden opgenomen conform de structuur van de betreffende entiteitstypedefinitie. Afwijken hiervan kan vanuit het pas-toe-of-leg-uit principe, zodat een koppelvlakstandaard altijd kan voldoen aan de businessbehoefte.

Gegevensuitwisseltechnieken

We ontwikkelen, gebruiken en beheren standaarden die o.a. de technische aspecten van gegevensuitwisseling beschrijven. Dit kan betrekking hebben op protocolbindingen (zoals http, soap) of op de opbouw en afhandeling van berichten voor verschillende interactiepatronen. Deze standaarden beschrijven niet de gegevens in berichten, maar beschrijven op welke manier gegevens in berichten worden opgenomen, hoe berichten eruit zien om een bepaald resultaat bij de ontvanger van het bericht te kunnen verwachten, hoe ontvangen berichten geïnterpreteerd moeten worden, hoe ontvangst en verwerking worden bevestigd, hoe fouten worden teruggemeld, naamgevingsconventies, enz.

We onderscheiden op dit moment twee gescheiden technische onderlagen, hoewel we ons niet hiertoe zullen limiteren:

- StUF (SOAP/XML)
- (RESTful) API (http(s), JSON)

Koppelvlakstandaarden

In een koppelvlak wordt zo specifiek en doelgericht mogelijk vastgelegd hoe een koppelvlak moet werken. Dit bevat ten minste de koppelvlakarchitectuur, berichtinteracties, functionele- en technische berichtdefinities (berichtschemata's). In een koppelvlakstandaard worden modellen en afspraken uit de bovenliggende niveaus van standaardisatie gebruikt op basis van een specifieke businessbehoefte aan gegevensuitwisseling. Een koppelvlakstandaard wordt gebruikt voor het daadwerkelijk implementeren van services/API's.

Ontwikkeling en beheer van standaarden

In het beheer van koppelvlakstandaarden en de daaronder liggende standaarden (m.b.t. zowel uitwisselingsgegevensmodellen als uitwisseltechnieken) zoeken we steeds een balans tussen snelheid van ontwikkelen (dynamiek, actualiteit, innovatie) en het doelmatig invullen van businessbehoefte enerzijds en stabiliteit van standaarden anderzijds. We zetten een duidelijke beweging in om de snelheid van ontwikkelen te verhogen en de businessbehoefte leidend te laten zijn.

De kwaliteit van koppelvlakken en standaarden wordt gevormd en aangetoond in werkende koppelingen. We zullen moderne technieken en samenwerkingsvormen gebruiken bij het ontwikkelen van de standaarden, die het mogelijk maken actief en interactief bij te dragen aan standaarden (bij voorkeur zonder vergaderingen), en voortgang te maken in de ontwikkeling van standaarden buiten de vergaderfrequentie van werkgroepen en expertgroepen om. De manier waarop beheer op informatiemodellen, uitwisselingsgegevensmodellen en uitwisseltechniekstandaarden is georganiseerd moet hierop aansluiten.

Semantische informatiemodellen (SIM)

Bij de ontwikkeling van de semantische modellen willen we beter en sneller aansluiten op ontwikkelingen bij gemeenten en hun omgeving. Bijvoorbeeld wijzigingen bij basisregistraties worden veel sneller doorgevoerd in de semantische modellen, en in de daarop gebaseerde koppelvlakstandaarden voor gegevensuitwisseling. Er zullen dus vaker versies worden uitgebracht met minder grote wijzigingen.

Bij het opstellen van koppelvlakken kan er behoefte ontstaan dat semantische referentie-informatiemodellen of semantische domeinmodellen worden aangepast. Deze aanvullingen en correcties vanuit koppelvlakontwikkeling zullen sneller en makkelijker hun weg vinden naar de semantische informatiemodellen.

Er wordt niet (meer) gewacht met het vaststellen van een informatiemodel tot deze helemaal "verStUft" is. Dit is een consequentie van het incrementeel vaststellen van de entiteitdefinitie (UGM) vanuit koppelvlakken.

Uitwisselingsgegevensmodellen (UGM)

Startpunt voor een entiteitdefinitie is de modellering in het bovenliggende semantische informatiemodel. Zolang er niet vanuit businessbehoefte in een koppelvlak de wens bestaat de definitie van een entiteittype aan te passen, wordt de entiteitdefinitie 1-op-1 overgenomen van het corresponderende objecttype in het semantische informatiemodel.

Een entiteittype definitie wordt pas vastgesteld op het moment dat deze wordt gebruikt in een koppelvlak. Entiteittypes die in geen enkel koppelvlak worden gebruikt, zijn dus ook niet vastgesteld in een versie van het UGM.

Wanneer een entiteittype definitie wordt vastgesteld, omdat deze in een koppelvlak wordt gebruikt, wordt alleen dat deel van de entiteittype definitie vastgesteld die gebruikt wordt in dat koppelvlak. Er wordt op dat moment nog niks besloten over de overige entiteittype structuur.

Er is in het beheer nooit een automatisme in het doorvoeren van wijzigingen in een entiteittype definitie naar een koppelvlak. Het is dus altijd het koppelvlakbeheer dat bepaalt of een koppelvlak uitgebreid of aangepast wordt. Hiermee worden de consequenties van aanpassingen in het UGM beduidend minder sterk en veel beter beheersbaar dan we gewend waren voor aanpassingen in StUF entiteiten van een sectormodel. Dit geeft dus meer ruimte om entiteittype definities aan te passen zonder directe consequenties voor andere koppelvlakken.

Consequentie van het incrementeel en vanuit koppelvlakstandaarden vaststellen van de entiteittype definities is dat de verStUFfing (de verStUFfingsdocumenten) op RSGB 3 en RGBZ 2 niet als vastgesteld worden beschouwd. De beslissing daartoe in de StUF Expertgroep van 21-9-2016 wordt dus teruggedraaid. Deze documenten worden dus ook niet bij voorbaat toegepast in de entiteittype definities voor RSGB 3 en RGBZ 2 objecttypen¹.

Voor RSGB 2 en RGBZ 1 zijn er al koppelvlakken gemaakt en moet de verStUFfing hiervan in BG0310 en ZKN0310 worden behouden, om consistentie tussen bestaande en nieuwe koppelvlakken te behouden.

De incrementele aanpak heeft als risico dat het toevallige eerste koppelvlak de entiteittype definitie bepaalt voor komende koppelvlakken, zonder inzicht te hebben in de consequenties voor komende koppelvlakken van gemaakte keuzes. Toch is er behoefte aan om entiteittype definities op een stabiele en beheerste manier te ontwikkelen, zonder grote en ingrijpende structurele wijzigingen (zoals het platslaan van objecttypen, relaties of gegevensgroepen in een entiteittype) nadat het entiteittype in een eerste koppelvlak wordt gebruikt. Daartoe is het belangrijk hiermee rekening te houden bij de volgorde van ontwikkelen van koppelvlakken. Bijvoorbeeld door te beginnen met kern-koppelvlakken voor die entiteittypes, bijvoorbeeld vanuit koppelvlakken op gegevensmagazijnen of basisregistraties. Of/en vanuit een domein betreffende entiteittypes vast te stellen, bijvoorbeeld in de ontwikkeling van koppelvlakstandaard Zaak- Documentservices worden de RGBZ-entiteittypes bepaald.

Gegevensuitwisseltechnieken

De StUF standaard wordt beschreven in de StUF onderlaag, de StUF protocolbindingen en de StUF best practices. Het concept "sectormodel" vervalt (afgezien van de bestaande sectormodellen). Voor de contentmodellen (UGM) en berichten (koppelvlakken) wordt beheer apart gepositioneerd van de gegevensuitwisseltechniek StUF.

Voor API's op basis van REST/JSON nemen we als startpunt de DSO API strategie en DSO URI strategie. In samenwerking met een aantal andere overheidsorganisaties streven we naar een

¹ Uiteraard is hier door een aantal verstandige en deskundige mensen goed nagedacht over benodigde modellering ten behoeve van gegevensuitwisseling. Dus kan het zeer verstandig zijn dit mee te nemen als advies bij het modelleren van entiteittypes voor koppelvlakken.

overheidsbrede standaard voor API's. Waar nodig scherpen we dit aan vanuit gemeentelijk perspectief.

De uitwisseltechniekstandaard voor API's wordt opgebouwd vanuit concrete functionele vragen en invulling bij de ontwikkeling van koppelvakstandaarden.

Koppelvakstandaarden

De betrokkenheid van gemeenten en leveranciers bij het ontwikkelen en doorontwikkelen van koppelvakstandaarden wordt geïntensiveerd en krijgt een andere vorm. Primair wordt een koppelvak ontwikkeld in een samenwerking van gemeenten, andere overheden en leveranciers die met het koppelvak een (of meerdere) werkende keten(s) maken. De werkende software in een werkende keten dient als borging van de kwaliteit, juistheid, implementeerbaarheid en doelmatigheid van het koppelvak.

Tijdens de ontwikkeling van een koppelvak kunnen ook andere belanghebbenden (gemeenten, leveranciers, enz.) die minder direct in het ontwikkelproject actief zijn een bijdrage leveren.

Aangezien de frequentie van werkgroepoverleggen (veel) kleiner is dan de snelheid waarin een koppelvakproject behoefte heeft aan antwoorden en beslissingen, wordt het belang van online interactie met overige belanghebbenden over discussiepunten nog belangrijker. Op basis hiervan kan de projectgroep beslissingen nemen. De projectleider/beheerder van VNG Realisatie bewaakt het proces en bewaakt dat bij beslissingen voldoende met de wensen en meningen van andere belanghebbenden rekening wordt gehouden.

We moeten ontdekken in hoeverre vasthouden aan de regel van ondersteunen van twee versies van een koppelvak nog houdbaar en wenselijk is, wanneer de snelheid waarmee nieuwe versies worden ontwikkeld toeneemt.

Werkgroepen en expertgroepen

Voor elk van de besproken niveaus van standaardiseren is moet de gewenste ontwikkeling, kwaliteit, consistentie en juiste toepassing worden gestuurd en bewaakt.

Dit is voor entiteittypedefinities in het UGM op dit moment nog niet belegd. Hiervoor wordt een Expertgroep UGM gestart.

De expertgroep UGM stelt richtlijnen op over het gebruik van entiteittypedefinities in koppelvakberichten. De expertgroep UGM beoordeelt verzoeken tot aanpassen of uitbreiden van het UGM en beoordeelt het gebruik van entiteittypedefinities in koppelvakstandaarden. De UGM beheerder van VNG Realisatie en de expertgroep UGM zijn tijdens de koppelvakontwikkeling (niet achteraf) betrokken. De werkwijze van de expertgroep UGM wordt daarom zodanig ingericht dat ze tot antwoorden en beoordeling komt in het tempo van de koppelvakprojecten.

Het takenpakket van de StUF Expertgroep wijzigt. De StUF expertgroep richt zich op de uitwisseltechniek, niet op de gegevens in berichten. De uitwisselingsgegevensmodellen en koppelvakken vallen niet onder de StUF Expertgroep. Dit is een wijziging ten opzichte van de huidige praktijk, waarbij sectormodellen (o.a. bg0310, zkn0310) en enkele koppelvakken (o.a. BAG berichtencatalogus) wel onder de StUF Expertgroep vallen. Het is op dit moment echter niet praktisch om hiervoor nieuwe groepen samen te stellen, dus stellen we voor de huidige sectormodellen bg0310, zkn0310 en ztc0310 onder beheer van de StUF Expertgroep te houden.

Voor het RSGB 3, RGBZ 2 en imZTC 2.2 zullen er geen StUF sectormodellen worden gemaakt en zal het beheer van entiteittypedefinities (in het UGM) vallen onder de nieuw op te richten Expertgroep UGM.

We kennen dus de volgende beheergremia op de door ons beheerde standaarden:

Expertgroep informatiemodellen	Semantische referentie-informatiemodellen (RSGB, RGBZ, imZTC) Semantische domein-informatiemodellen
Expertgroep UGM	Entiteittypedefinities op basis van referentie-informatiemodellen (RSGB, RGBZ, imZTC) Entiteittypedefinities voor domein-informatiemodellen Richtlijnen voor het toepassen van entiteittypedefinities in koppelvakstandaarden Toetsing en advies op gebruik van entiteittypes in koppelvakstandaarden
StUF Expertgroep	Uitwisselafspraken voor de StUF standaard (onderlaag, protocolbindingen, best practices) Sectormodellen bg0310, zkn0310, ztc0310
API Expertgroep	Uitwisselafspraken voor API's
Koppelvak werkgroepen	Koppelvakstandaard(en)